

Katsausartikkeli

Ikuiset talkoot: Uusintava työ arjen utopioiden rakentamisessa

Suvi Salmenniemi, valtiotieteiden tohtori, dosentti, sosiologian professori, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto

Salome Tuomaala-Özdemir, filosofian tohtori, erikoistutkija, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto

Hanna Ylöstalo, yhteiskuntatieteiden tohtori, dosentti, sosiologian yliopistonlehtori, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto

Abstrakti

Arkipäivän utopiat ovat yhteisöjä, jotka tavoittelevat yhteiskunnallista muutosta kokeilemalla erilaisia tapoja järjestää yhteiskunnallista ja poliittista elämää arkisissa yhteyksissä. Katsausartikkeli tarkastelee haastatteluaineiston avulla kahta arkipäivän utopiaa uusintavan työn näkökulmasta. Arkipäivän utopioiden tekeminen ja ylläpitäminen edellyttävät uusintavaa työtä: elämää ja yhteisöjä ylläpitävää, hyvinvointia tuottavaa, arjen lomassa tehtävää, pääsääntöisesti palkatonta työtä. Utopiatutkimuksen kentällä tämä näkökulma on kuitenkin jäänyt katveeseen. Feminististä uusintavan työn teoretisointia hyödyntäen katsaus tekee näkyväksi uusintavan työn muotoja arkipäivän utopioiden rakentamisessa. Keskeisiksi uusintavan työn muodoiksi ehdotetaan ruumiillista työtä, vuorovaikutustyötä, muistityötä ja kokeilutyötä. Katsaus osoittaa, että vaihtoehtoisia yhteiskuntamuotoja prefiguroivat arkipäivän utopiat tarjoavat tilan, jossa tuottavan ja uusintavan työn kategorioita ja niiden välisiä suhteita voidaan kuvitella ja järjestää uudelleen.

Avainsanat: arkipäivän utopiat, kapitalismi, sosiaalinen uusintaminen, työ, uusintava työ

<https://doi.org/10.51810/pt.112899>

Johdanto

Teorian ja käytännön ja elämisen yhdistelmä, et siitä Mustarindassa on kyse. Siellä pyritään rohkasemaan ja myös kannattelemaan semmosta teoreettista ymmärrystä, joka on aika ajoin tietysti vähän haastavaa, kun pitää mennä lumitöihin tai saada toi viemäri vetämään tai jotain tämmöstä. Mut sitten siihen teoreettiseen ymmärrykseen tulee just nää käytännön elämän ymmärrykset ja niiden elinolosuhteiden ymmärrys, ja niiden keliolosuhteiden vaikutukset elinolosuhteisiin ja sen talon rooli elimistönä ja osana ympäristöä. Ja siten siitä tulee kokonaisvaltainen elämisen kokemus.

Näin eräs Mustarinda-ryhmittymän pitkäaikainen jäsen kuvaili kokemustaan ekologista jälleenrakennusta edistävästä yhteisöstään. Sitaatti havainnollistaa kouriintuntuvasti ekologisen elämäntavan vaatimaa moninaista työtä, niin teoreettista ajattelutyötä kuin varsin ruumiillista viemäreiden ja lumisten polkujen avaamisen työtä sekä niiden kiinteää limittymistä toisiinsa yhteisön arjessa.

Havahduimme näihin moninaiisiin työn kuvauksiin Poliittinen mielikuvitus ja vaihtoehtoiset tulevaisuudet -hankkeemme (POLIMA) etnografisessa kenttätyössä. Kuulimme vastaavanlaisia tarinoita monilta haastateltaviltamme. Pääsimme myös itse yhteisöissä asumisen kautta todistamaan työn keskeisyyttä yhteisöjen rakentamisessa ja ylläpitämisessä. Tutkimme POLIMA-hankkeessa yhteisöjä, joita Davina Cooperia (2013) seuraten kutsumme arkipäivän utopioiksi: yhteisöiksi, joissa tehdään ja eletään arkea toisin kuin valtavirta-yhteiskunnassa. Arkipäivän utopioiden tavoite on edistää yhteiskunnallista muutosta. Ne eivät suuntaudu poliittisen vallan haltuunottoon, vaan ne tavoittelevat muutosta kokeilemalla erilaisia tapoja järjestää yhteiskunnallista ja poliittista elämää arkisissa yhteyksissä. Vaikka utooppinen käytäntö syntyy aina osana vallitsevia olosuhteita, se pyrkii irrottautumaan siitä kokemuksellisesti ja kurottautumaan kohti jotakin, jota ei vielä ole (Eskelinen 2021). Näin ollen arkipäivän utopiat elävät aina unelmien ja käytännön välisessä jännitteessä. Niille on ominaista prefiguratiivinen ulottuvuus eli pyrkimys elää nykyhetkessä todeksi sellaisia käytäntöjä ja suhteita, joiden toivotaan tulevaisuudessa toteutuvan yhteiskunnassa laajemminkin.

Tarkastelemme tässä katsausartikkelissa arkipäivän utopioita ja niissä tehtävää työtä. Lähestymme utopiaa ajattelua virittävänä ja liikkeelle sysäävänä käsitteenä, jonka avulla on mahdollista tehdä näkyväksi erilaisia pyrkiämyksiä toisenlaiseen olemassaolon muotoon sekä esittää kysymyksiä poliittisista vaihtoehdoista ja niiden avaamisen tavoista. Arkikeskustelussa utopiat ymmärretään usein ihanneyhteiskuntien yksityiskohtaisina suunnitelmina, joihin sisältyy epärealistisuuden ja staattisuuden pohjavire. Lähestymme tässä artikkelissa utopiaa toisin. Ymmärrämme utopiat eleinä ja kurotuksina kohti parempaa olemassaolon muotoa, ilman että tuo muoto tai polku sitä kohti lukitaan tai tiedetään etukäteen (Sargisson 1996; Levitas 2013; Eskelinen ym. 2020). Utopiat ovat prosessuaalisia ja avoimia ajatuskutsuja valmiiden pohjapiirrosten sijaan. Cooperin (2013, 18) tavoin ajattelemme arkipäivän utopioiden olevan sekä paikkoja, *joista käsin* voi ajatella, että paikkoja, *joita* ajatella. Tässä artikkelissa esittelemämme paikat ja yhteisöt toimivat esimerkiksi tällaisista utopioista: ne ovat toisenlaisten maailmojen tekemisen tiloja, joita tutkimus voi tehdä näkyväksi, sekä pedagogisia alustoja, jotka voivat opettaa meille jotakin olennaista transformatiivisen politiikan ehdoista ja mahdollisuuksista nykyhetkessä.

Keskitymme tarkastelemaan arkipäivän utopioita uusintavan työn näkökulmasta. Uusintavaa työtä tarvitaan arkipäivän utopioiden rakentamisessa ja ylläpitämisessä, mutta utopiatutkimuksen kentällä tämä näkökulma on jäänyt pitkälti katveeseen. Utopia ei kuitenkaan ole vain ajattelua tai olemista vaan myös tekemistä – usein nimenomaan sitä. Arkipäivän utopioissa työ on elämää ja yhteisöjä ylläpitävää, hyvinvointia tuottavaa, arjen lomassa tehtävää ja pääsääntöisesti palkatonta työtä. Feministisen tutkimuksen keskusteluissa tätä työtä on hahmotettu sosiaalisen uusintamisen ja uusintavan työn käsitteillä (Bakker 2007; Bhattarcharya 2017; Fraser 2016). Näissä keskusteluissa uusintavaa työtä on teoretisoitu ennen kaikkea suhteessa tuottavaksi nimettyyn työhön sekä tuotannon ja uusintamisen väliseen historiallisesti rakentuneeseen, sukupuolitettuun ja rodullistettuun hierarkiaan (Ferguson 2020; Fraser ja Jaeggi 2018). Uusintavan työn erilaisten muotojen erittely ja niiden empiirinen analyysi on jäänyt näissä keskusteluissa vähemmälle huomiolle, ja tähän tutkimustehtävään tartumme tässä katsausartikkelissa. Hahmottelemme erilaisia arkipäivän utopioille ominaisia uusintavan työn muotoja, joilla jokaisella on oma tehtävänsä utopioiden rakentamisessa ja

ylläpitämisessä. Ehdotamme, että arkipäivän utopiat edellyttävät *ruumiillista työtä, vuorovaikutustyötä, muistityötä ja kokeilutyötä*. Jako on analyttinen, sillä käytännössä nämä erilaiset työn muodot limittyvät ja kietoutuvat yhteen monin tavoin.

Esitämme, että arkipäivän utopioiden tarkastelu uusintavan työn näkökulmasta tuottaa uutta tietoa arkipäivän utopioiden toiminnan edellytyksistä ja yhteiskunnallisen muutoksen mahdollisuuksista. Arkipäivän utopiat toisenlaisia elämänmuotoja ehdottavina tiloina nostavat esiin uusintavan työn keskeisen merkityksen näille elämänmuodoille ja kutsuvat pohtimaan vaihtoehtoja sosiaalisen uusintamisen historiallisesti muotoutuneille rakenteille ja käytännöille.

Tarkastelumme pohjautuu kymmeneen yksilö-, pari- ja ryhmähaastatteluun, jotka on toteutettu Mustarinda-yhteisön piirissä toimivien (viisi haastattelua) ja Oranssi ry:n asunnoissa eri aikoina asuneiden asukkaiden (viisi haastattelua) parissa vuonna 2021. [1] Molempia yhteisöjä luonnehtii toisenlaisten elämänmuotojen kuvittelu ja kokeilu arjessa. Molemmat toimivat rekisteröityneinä yhdistyksinä, mikä on suomalaiselle poliittiselle kulttuurille tyypillinen tapa organisoitua. Mustarinda-seura on taiteilijoiden ja tutkijoiden ryhmittymä, joka ”edistää yhteiskunnan ekologista jälleenrakennusta, kulttuurin ja luonnon monimuotoisuutta sekä taiteen ja tieteen yhteyttä”. Lisäksi se ”kurottelee kohti jälkifossiilista kulttuuria yhdistämällä tieteellistä tietoa ja kokemuksellista taiteellista toimintaa”. (Mustarinda 2021.) Kainuussa Paljakan luonnonpuiston laidalla sijaitseva Mustarinda-talo on keskeinen osa seuran arkipäivän utopiaa, jossa yhteisöllistä, ekologista elämänmuotoa laiteetaan käytäntöön. Mustarindassa ”eletään tulevaisuutta todeksi” pyrkimällä toteuttamaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä, jälkifossiilisen yhteiskunnan edellyttämää arkea. Haastatteluissa korostui Mustarindan merkitys yhteisönä, joka tuo erilaisia ihmisiä yhteen ”kuplautumista” välttämällä. Eräs haastateltava tiivistää asian seuraavasti:

Me hyväksytään sekä tiukan linjan aktivistihenkiset toimijat että hyvin pitkän linjan rauhallinen ja perinteisiin arvoihin luottava maanviljelijä. Niiden pitää mahtua samaan paikkaan: sekä se hyrynsalmelainen että newyorkilainen mahtuu aina sinne taloon keskustelemaan ja juomaan teetä ja saamaan toisiltaan jotain.

Oranssi puolestaan on nuorten kansalaisjärjestö, joka mahdollistaa omaehtoista kulttuuri- ja asumistoimintaa. Yksi osa sen toimintaa on Oranssi Asunnot, voittoa tavoittelematon osakeyhtiö, joka tarjoaa edullisia vuokra-asuntoja nuorille. Asuntoja voivat hakea alle 25-vuotiaat pienituloiset nuoret, joilla on kiireellinen asunnontarve. Oranssin asukastoiminnan juuret ovat talonvaltauksissa. Se aloitti toimintansa vuonna 1990 ottamalla haltuunsa käytöstä poistettuja tiloja ja muokkaamalla niitä asumiseen ja kulttuuritoimintaan sopiviksi. (Oranssi 2021.) Haastattelemamme asukkaat Oranssin eri vuosikymmeniltä nostivat keskeisinä Oranssia luonnehtivina arvoina esiin anarkismin, vapauden, tasa-arvon, punkin, tee se itse -eetoksen sekä demokraattisen itsehallinnon, jonka mukaisesti asukkaat yhdessä hallinnoivat taloja, valitsevat asukkaat ja tekevät yhteisöä koskevat päätökset. Olennaista on myös asuntojen yhteisömuotoisuus. Kuten eräs haastateltavista tiivistää: ”Tää ei oo kenenkään yksityisomaisuutta. Se luo hyvän pohjan ihmisille kokea tasavertaista jakamista. Tehään asioita yhdessä, päätetään asioista yhdessä, organisoidutaan myös yhdessä.”

Tekstimme jäsenyyttä seuraavasti: avaamme aluksi lyhyesti sosiaalista uusintamista käsitteenä ja lähestymistapana arkipäivän utopioiden ja niissä tehtävän työn tarkasteluun. Sen jälkeen syvennymme neljään uusintavan työn muotoon ja niiden ilmenemiseen tutkimissamme yhteisöissä: ruumiilliseen työhön sekä vuorovaikutus-, muisti- ja kokeilutyöhön. Lopuksi pohdimme uusintavan työn merkitystä arkipäivän utopioille ja utopiatutkimukselle.

Sosiaalinen uusintaminen

Feministinen tutkimus on pyrkinyt tekemään näkyväksi hoivaa ja muuta elämää ylläpitävää työtä ja toimintaa sekä niiden merkitystä taloudelle ja yhteiskunnille sosiaalisen uusintamisen käsitteen avulla (Federici 2012; Fraser 2016; Giménez 2018). Uusintavan työn feministiset analyysit ovat kohdistuneet usein tuottavan ja uusintavan työn sekä palkattoman ja palkkatyön välisiin hierarkkisiin ja sukupuolittuneisiin jakoihin. Siinä missä suoraa rahallista arvoa luova tuottavaksi määritely palkkatyö asetetaan talouden keskiöön, jää elämää ja kaikkea taloudellista toimintaa ylläpitävä uusintava työ talouden marginaaliin, eikä sitä välttämättä edes pidetä työn ja talouden muotona (Hoskyns ja Rai 2007). Terveystieteiden, vanhushoiva, varhaiskasvatus, palkkaa vastaan

ja palkatta tehtävä koti- ja hoivatyö sekä monet vapaaehtoistyön muodot ovat kaikki uusintavaa työtä, jonka merkitys nähdään usein vasta silloin, kun sitä ei ole saatavilla (Bakker 2007; Elomäki ym. 2021; Tuomaala-Özdemir 2021). Laajimmillaan sosiaalinen uusintaminen kattaa myös ympäristön elinvoimaisuudesta tai luonnon monimuotoisuudesta huolehtimisen (Tronto 1993; Federici 2019).

Sosiaalinen uusintaminen on kapitalismin elinehto: palkkatyö, lisäarvon tuottaminen ja pääoman kasautuminen ei ole mahdollista ilman työvoiman uusintamista (Fraser 2014). Uusintava työ on ylipäättään edellytys kaikelle inhimilliselle toiminnalle ja elämän säilymiselle (Fraser 2016). Sosiaalista uusintamista tehdään myös palkkatyönä, mutta valtaosa siitä tehdään palkatta, osana arkielämää. Sosiaalisen uusintamisen tärkeydestä huolimatta sitä luonnehtii aliarvostus: sen vaatimaa aikaa, osaamista ja rahaa ei oteta huomioon eikä siihen ohjata riittävästi resursseja (Folbre 2021). Aliarvostuksen ohella sosiaalisen uusintamisen paikkaa yhteiskunnassa kuvaa näkymättömyys. Palkaton uusintavaa työtä pidetään itsestäänselvyytenä, eikä sen merkitystä perheiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan säilymiselle nähdä. Palkaton työ ei näy talouden keskeisissä tunnusluvuissa, kuten bruttokansantuotteessa (Hoskyns ja Rai 2007), mutta myös erilaisten yhteisöjen arjessa paikkojen siistinä pysymiseen ja asioiden hoitumiseen käytetty työ on usein näkymätöntä niille, jotka eivät tätä työtä tee.

Uusintava työ on kasautunut naisille, millä on monenlaisia seurauksia yhteiskunnan sukupuolittuneille järjestyksille. Vaikka palkaton uusintava työ näyttäytyy yhteiskunnalle ilmaisena, tekijälleen se ei ole koskaan ilmaista, vaan siitä koituu monenlaisia rahallisia ja ei-rahallisia kustannuksia: menetettyjä palkallisia työtunteja, stressiä, huolta ja väsymystä. Uusintavaa työtä ei myöskään ole rajattomasti saatavilla. Kuten luonnonvarat, myös yksilöiden ja yhteiskunnan mahdollisuudet sosiaaliseen uusintamiseen ehtyvät, kun paineet sitä kohtaan kasvavat (Rai ym. 2014). Tutkijat puhuvat uusintavan työn kustannuksista tekijälleen (Folbre 2021). Ne voivat olla materiaalisia, kuten fyysiseen kuormitukseen tai toimeentuloon liittyviä, tai emotionaalisia, kuten psyykkiseen kuormitukseen liittyviä.

Aiemmassa tutkimuksessa uusintavaa työtä on jaoteltu esimerkiksi elämän uusintamisen, kuten synnyttämisen ja lastenhoidon, työvoiman uusintamisen, kuten kasvatuksen ja koulutuksen, yhteisöjen uusintamisen, kuten

vapaaehtoistyön, ja kulttuurin uusintamisen kenttiin (Bakker 2007; Hoskyns ja Rai 2007). Lisäksi on eritelty uusintavaan työhön liittyviä päivittäisiä ja ylisukupolvisia tehtäviä (Giménez 2018). Osallistumme tähän keskusteluun uusintavan työn luonteesta erittelemällä arkipäivän utopioissa tehtävän uusintavan työn muotoja. Näissä yhteisöissä etenkin palkaton uusintava työ on keskeistä, sillä – kuten tarkastelumme osoittaa – niillä on usein käytössään vain vähän rahallisia resursseja. Hahmottelemistamme työn muodoista etenkin miestapainen ruumiillinen työ ja kokeilutyö ovat jääneet vähemmälle huomiolle aiemmassa uusintavan työn tutkimuksessa. Tarkastelemme seuraavaksi aineistomme avulla, millaista uusintavaa työtä arkipäivän utopioissa tehdään ja millaisia merkityksiä se niissä saa.

Ruumiillinen työ: ”Jatkuvat talkoot” ja ”pyörittäminen”

Oranssin asukkaiden haastattelukertomuksissa yhteisöä luonnehtivana piirteenä toistuu ajatus ”jatkuvista talkoista”. Yhteisön sydämen muodostavat vanhat puutalot ja niiden kunnostaminen, korjaaminen ja ylläpito asukkaiden talkootyöllä. Kuten asukkaat toteavat, asuminen Oranssissa ei ole ”valmista loma-asumista”, vaan Oranssissa on sitouduttava ”huolehtimaan talosta”. Ei riitä, että ”filistelee ja polttaa takkaa”, vaan täytyy sitoutua kannattelemaan taloa ja sen ympäristöä omalla työllä. Tämä yhdessä tekeminen synnyttää myös yhteisöllisyyttä, jonka monet kuvaavat oranssilaisuuden kulmakiveksi ja tärkeimmäksi yhteisöön kuulumisen syyksi.

Raskas ruumiillinen työ korostuu etenkin yhteisön alkuaikojen kuvauksissa. Puutalojen asumiskuntoon saattaminen vaati asukkailta valtavasti työtä, sillä oma työvoima oli lähes ainoa heidän käytössään oleva resurssi, kun rahaa ei juurikaan ollut. Oli siis ”pakko tehdä talkoilla”. Yhden alkuaikojen asukkaan mukaan Oranssi ei ollut mikään ”hippijuttu”, vaan siihen liittyi nimenomaisesti ”työteliäisyys” ja ”talkootyöläisidentiteetti”. Esimerkiksi valtavat lämminvesivaraajat vedettiin pihoilta asuinrakennuksiin puolien päällä, kuormaliinoilla, käsivoimin ylämäkeen ”muinaiset egyptiläiset -tyylillä”. Talkoiden koettiin myös hitsanneen yhteisöä yhteen – ”haasteethan on suunnaton koheesivoima”, kuten eräs asukkaista tiivistää. Talojen kunnostus oli paitsi ”järjetön työrupeama” myös ”voimannäyte”, joka tuotti asukkaille kunnian ja ylpeyden

tunnetta. Itse tekeminen ja ”sniiduilu” eivät kuitenkaan juontuneet yksinomaan taloudellisesta pakosta, vaan niillä oli myös ideologinen perustansa, johon kuului talonvaltauksen historia ja tee se itse -eetos, halu pitää asumiskustannukset edullisina ja asuminen saavutettavana pienituloisille sekä kieläytyminen ”taloudellisen voittointressin” logiikasta asumisen järjestämisessä.

Oranssissa asuminen edellyttää osallistumista monenlaiseen uusintavaan ja yhteisöä ylläpitävään ruumiilliseen työhön: asuntojen kunnostamiseen, pihatöihin, esimerkiksi haravointiin, nurmikonleikkuuseen ja lumitöihin, lämmityshalkojen varastointiin, maalaamiseen, ikkunoiden eristämiseen, lumen tiputtamiseen katolta sekä rappujen, pesutuvan ja saunojen siivoukseen. Osa näistä töistä on kulttuurisesti miestapaisia, ja niitä on käsitelty verraten harvoin uusintavaa työtä koskevassa kirjallisuudessa (esim. Folbre 2021). Haastateltaviemme mukaan Oranssissa ei ollut mahdollista olla ”passiivinen asuja”, vaan taloissa oli omaksuttava ”aktiivisen asukkaan rooli”. Tämä koettiin tärkeäksi siitä huolimatta, että jatkuviin talkoisiin ajoittain väsyttiin. Oranssilaiset katsovat, että kun jokaisella on vastuu ja velvoite huolehtia oman asuntonsa lisäksi myös koko talosta ja pihapiiristä, muodostuu taloon väistämättä erilainen suhde: talo ei ole mikä tahansa ”vuokrakämpä” vaan huolenpidon kohde. Siksi taloihin syntyy vahvoja tunnesiteitä; ne ovat rakkaudella hoivattavia kohteita, joita tulee käsitellä kunnioittavasti ja arvostavasti. Taloa tulee hoivata ”kuin lemmikkiä”, kuten eräs haastateltava tiivistää. Myös ruumiilliseen työhön sisältyy näin hoivan elementti.

Talojen hoivan varaan rakentunut asuminen määrittyy vastakuvaksi talojen kuluttamiselle: taloihin sitoutunut yhteisön asukas rakentaa ja ylläpitää, siinä missä asuja vain kuluttaa. Talojen hoiva ja ylläpitäminen nähdään myös yhteisön säilymisen elinehtona. Yksi pitkäaikainen asukas tiivistää tämän seuraavasti:

Mehän ollaan aikasemmin tehty kaikki asukasvoimin. Se ois tärkeätä pitää yllä, koska muuten siinä tulee vaarana se, et jos sä et tee sitä ylläpityötä, niin sun suhde näihin taloihin muuttuu, niin et susta tulee vaan asuja. Ja sit kun susta tulee asuja, niin sä tietyl tapaa vaan kulutat näitä taloja ja näitä pihvoja, jos sulla ei oo sellasta suhdetta siihen, että sä itse ylläpidät tätä yhteisöä. Mä haluaisin ylläpitää sitä osallistavaa asukastyökulttuuria, just sen takia, että se pitäis paremmin nää talot pystyssä.

Siinä missä ”jatkuvien talkoiden” vertauskuva hallitsee oranssilaisten kertomuksia, korostuu Mustarindan haastateltavien kertomuksissa ”talon pyörittäminen”. Mustarinda-talon ylläpitämisen nähtiin vaativan ”hirveesti työtä”, mikä oli ajoittain ”tosi aikaa ja voimia vievää”. Kukaan ei asu Mustarindassa pysyvästi, vaan se toimii parin kuukauden välein vaihtuvien taiteilija- ja tutkijaryhmien tukikohtana, jonka arjen ”pyörittämisestä” vastaavat erityiset talokoordinaattorit. Talokoordinaattoreiden harteilla oleva ruumiillinen uusintava työ sisältää muun muassa remontointia, siivoamista, ruuanlaittoa, puutarhatöitä, lumitöitä, lämmittämistä, sähköauton huoltamista ja residenssiin tulevista vieraista huolehtimista. Talokoordinaattorin tulee ”lyödä pökköä pesään kovilla pakkasilla, jos maalämpöjärjestelmää pitää vähän tukea, tai, jos patteri alkaa vuotaa, niin sinne säännätä”. Vaikka talokoordinaattorit saavat usein apua residenssissä viivähtäviltä vierailta, on viimekätinen vastuu talon ylläpitämisestä kuitenkin heillä. Kuten eräs haastateltava kuvaa:

Se et sä pystyt vaan asumaan siellä, et sä saat talon pidettyä lämpimänä ja pihan aurattuna ja auton toimivana ja katon pitävänä ja seinät jotenkin kunnossa ja kaikki, niin se oikeestaan on kokopäivätyö. Toi on paikka, jossa ei oo pelkästään yks ihminen, vaan siellä on yks ihminen tai sit kaks ihmistä, jotka huolehtii vaikka kahdeksasta muusta ihmisestä, ja ei ookaan sadan neliön talo vaan on 700 neliön talo, ja on ne lumityöt ja lämmitysjärjestelmät ja kaikki se, mitä normaalisti [kuuluu] taloudenpi-
toon kertaa seittemän, vois sanoa.

Mustarinda-talon syrjäinen sijainti tekee uusintavasta työstä usein fyysisesti raskasta. Monet arkiset asiat, jotka kaupunkiolosuhteissa hoituvat suhteellisen helposti, vaativat paljon suunnittelua ja vaivannäköä. Esimerkiksi kauppareissut oli suunniteltava huolella, sillä kauppaan pääseminen vaatii autoilua, jota ekologisen elämänmuodon vaalimisen takia pyrittiin tekemään säästeliäästi. Pitkät välimatkat tekivät myös sähköautoilusta jännityksen aiheen, sillä kovilla pakkasilla auton akku ei aina tahtonut jaksaa kunnolla kirkonkylältä kotipihaan. Syrjäiseen sijaintiin liittyivät myös ”saatanalliset järjestelysaagat”:

Aina, kun joku asia menee rikki tai ei toimi. Ku ollaan tääl hevonneperseessä, niin se vaatii aina semmosen saatanallisen [nauraa] järjestelysaagan, joka voi siis kestää silleen viikosta kolmeen, että saadaan just vaikka joku oikea korjaaja kiinni, joka sitten ajaa jostain tuolta kahden ja puolen sadan kilometrin päästä. Jumittuu sitä ennen tuohon jyrkkään [rinteeseen] autollaan, ja sit pitää soittaa naapurille, että se tulee hakemaan sen sieltä, ja sit ku saadaan se korjaaja tänne lopulta paikalle, se tajuu, että okei sil ei ookaan vaik jotain osaa, ja sit tää kaikki alkaa alusta uudelleen. Joku tällänen on ehkä välillä silleen raskasta.

Ruumiillinen uusintava työ oli sekä Oranssissa että Mustarindassa iso osa arkista yhteiselämää. Tekijöilleen tämä työ ei ollut näkymätöntä tai itsestään selvää: työstä puhuminen oli haastatteluissa keskeisessä asemassa. Sitä ei myöskään pidetty itsestään selvänä, kuten ”tavallisessa arjessa” tehtyä uusintavaa työtä (Fraser 2016), vaan kaikki yhteisön jäsenet näkivät sen keskeisyyden ja arvon yhteisön olemassaololle. Arkipäivän utopioihin usein liittyvä rahallisten resurssien niukkuus tai tietoinen pyrkimys elää markkinalogiikasta mahdollisimman irrallaan korostavat uusintavan työn tarvetta ja samalla luovat yhteisöä ylläpitävän talkoohenkisyiden identiteetin.

Vuorovaikutustyö

Arkipäivän utopioihin ja niiden ympärille rakentuviin yhteisöihin liittyy väistämättä myös ristiriitoja, jännitteitä ja epäonnistumisia, jotka ovat yhteisöjen toiminnan kannalta yhtä olennaisia kuin onnistumisetkin (Cooper 2013, 4). Yhteisöt ovat samanaikaisesti sekä tuen ja turvan että konfliktien lähteitä. Jotta yhteisöt voivat toimia ja jotta niillä voi olla ajallista jatkuvuutta, konflikteja ei voi poistaa tai sivuuttaa, vaan niitä täytyy oppia tavalla tai toisella käsittelemään ja sietämään. Arkipäivän utopioita ei siis eletä harmonisissa ideaaliyhteisöissä, vaan ristiriidat ovat elimellinen osa niiden sosiaalista anatomiaa. Yhdessä oleminen ja eläminen eivät voi merkitä yksimielisyyttä; moninaisuutta kunnioittavan yhteisön tulee olla määritelmällisesti kompleksinen

ja helppoja ratkaisuja kaihtava, mitä ei ole helppo saavuttaa (vrt. Lorde 2018).

Läheissuhteita, perheitä ja yhteisöjä rakentava ja ylläpitävä työ voidaan hahmottaa sosiaalisen uusintamisen yhtenä tärkeänä muotona (Folbre 2002). Oranssissa ja Mustarindassa asuminen edellytti asukkailta kykyä ratkoa konflikteja: ongelmiin puuttumista, osapuolten kuuntelua, tunnetyötä, sovitelua ja kompromissien etsimistä. Oranssissa konfliktit olivat vuosien varrella liittyneet useimmiten toisista asunnoista tai pihalta kantautuviin ääniin, työn määrän jakautumiseen, erilaisiin persooniin tai mielenterveys- ja päihdeongelmiin. Yhteisesti jaetut pyykkitupa ja sauna aiheuttivat erityisen paljon ”intohimoja ja riitaa”, koska ne ovat ”intiimejä paikkoja, joissa ihmisten erilaiset hygieniäkäsitykset kohtaa”. ”Bileet” toistuvat sekä yhteisöä yhteen liimaavana että sitä hajalle repivänä asiana. Yhteisössä oli ”jatkovaa vääntöä” siitä, että osa teki liian vähän, kun taas osa otti harteilleen paljon yhteistä työtä ja vastuuta. Kuten perheissä, myös Oranssissa riitoja syntyi siitä, ”kuka jätti roskat lojumaan ja kuka ei hoitanu vuorollansa sitä, mitä piti”. Eräs haastateltava kuvaa, että hän väsähti siihen, kuinka Oranssi oli ajoittain kuin ”huonosti toimiva Neuvostoliitto”. Vaikka Oranssiin monien muistoissa ja kokemuksissa liittyikin päällimmäisenä paljon lämpöä, kiintymystä ja arvostusta, haastateltavan mukaan ”ei voi sanoa, että se olis ollu mikään ihan paratiisi maan päällä”.

Myös Mustarindan haastatteluissa nostetaan esiin erilaiset konfliktit, jotka koskivat pitkälti samankaltaisia asioita kuin Oranssissakin. Konfliktit nähtiin uuvuttavina mutta myös tärkeinä oppimisen paikkoina, joissa pääsi harjoittelemaan yhteiskunnallisesti tärkeitä taitoja. Haastateltavat arvostavat sitä, että Mustarindassa ”joutuu elämään yhdessä muiden ihmisten kanssa ja kohtaamaan myös niin, et osuu kulmat yhteen tai joudutaan neuvottelee siitä”. Asiat täytyi aina selvittää, sillä metsän keskellä olevasta yhteisöstä ”ei pääse pakoon eikä voi lähteä omaan kotiin”. Toinen haastateltava toteaa, ettei yksin tekeminen ole mielekäästä, etenkin jos ajattelee ihmiskunnan tulevaisuutta: ”Meijän on pakko oppia tulemaan toimeen kaikenlaisten ihmisten kanssa ja jollain semmosella minitasolla ehkä Mustarinda on hyvä esimerkki siitä.” Kitkaa ja konflikteja ei näin ollen nähty yksinomaan ongelmina vaan myös ”tuottavina”: ne auttoivat tuomaan tärkeitä asioita pintaan ja kehittämään yhteisöjä. Vuorovaikutustyön kuormitusta helpotti se, että se oli usein yhteisöllistä työtä, jota pystyi jakamaan muiden kanssa:

Täällä pitää olla tekemisissä keskenään ja joskus käy, että ei vaan kaikki mee niin. Se voi olla tosi raskasta itelle ja semmonen sosiaalinen paine voi olla joskus vaikee, mä oon ehkä vähän herkkä sille muutenkin. Jos sellasta on ilmassa, niin sitten se voi ittee kuormittaa kyl aika paljon ja on vaikee ottaa omaa tilaa. Mut sitten tavallaan se on myös se voima. Et jos ois yksin siinä, niin varmaan tekis mieli kaivaa kuoppaa tuolla takapihal, johon käy vaan ja jää sinne. Mut sit tavallaan, ku sen tiedon voi jakaa ihmisten kans ja niil on se sama kokemus, niin se on ihan eri asia, et siihen sit kuitenkin enemmän huumorilla pystyy suhtautumaan.

Tutkimissamme yhteisöissä kokeillaan, harjoitetaan ja harjoitellaan jatkuvasti sitä, kuinka pitkäaikaista, muuttuvaa ja moniäänistä yhteisöä solmitaan yhteen. Tämä harjoitus muistuttaa niitä arkisia ja kitkantäyteisiä neuvotte-luja kaupunkitilasta, joita muun muassa Eeva Puumala ja Karim Maïche naapurustotutkimuksessaan kuvaavat keskeisiksi elementeiksi, jotka vahvistavat demokraattista poliittisen tilan auki pitämistä. Neuvotteluiden kautta mahdollisimman monenlaiset ihmiset saavat olla osana yhteisöjä ja saavat äänensä kuuluviin yhteiskunnassa. (Puumala ja Maïche 2021.) Sen opettelu, miten ihmisten välisistä eroista neuvotellaan ilman, että konflikteja lakaistaan maton alle, voidaankin nähdä yhtenä merkittävänä utooppisena käytäntönä ja kestäväen tulevaisuuden tekemisen tapana.

Ristiriitoja ja konflikteja pyrittiin Oranssissa ja Mustarindassa jonkin verran ennaltaehkäisemään valitsemalla yhteisöihin ihmisiä, joiden ajateltiin pystyvän elämään yhteisöllisesti. Tätä yhteisön rajojen piirtämistä kuvataan aineistossa prosessina, joka vaatii toistuvaa keskustelua ja ristiriitaisten tunteiden työs-tämistä. Oranssi halutaan pitää avoimena monenlaisille ihmisille ja elämän-tilanteille, joskin samalla painotetaan, ettei yhteisö voi olla ”pelastusryhmä” tai ”parantola”. Myös Mustarindan haastateltavat toteavat, että residenssiin otetaan ihmisiä, jotka ovat asuneet aiemmin yhteisöissä tai muulla tavoin osoittavat hakemuksessaan, että ”ne tulee toimeen siel talolla, koska muuten se talon arki ois ihan liian haastavaa kaikille”. Asukasvalinoissa mietitäänkin sosiaalista kestävyyttä, samalla kun halutaan pitää yhteisö avoimena monen-laisille ihmisille.

Vuorovaikutustyöhön liittyi molemmissa yhteisöissä kiinteästi myös toisista asukkaista huolehtiminen. Oranssin yhteisössä elämisen olennainen

osa oli ”tietynlainen hereillä olo muiden ihmisten asioista” ja ”toisten perään katsominen, jos jollain menee jotenkin vähän huonosti”. Moni koki yhteisön jäsenet ystäviksi ja viittasi Oranssiin ”perheenä” tai ”sukulaissuhteina”, ”omana pikku kuplana”, ”muumitalona” ja ”muumilaaksona”. Myös talot itsessään nähtiin hoivaavina. Osalle Oranssin yhteisö oli ollut tärkeä turvapaikka, joka oli sallinut erilaisuutta ja antanut kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta ja kuulumisesta johonkin. ”Laumassa oleminen toi turvaa”, kuten eräs pitkän linjan oranssilainen tiivistää. Toisista huolehtimista voi ajatella myös sosiaalisen uusintamisen edellytyksistä huolehtimisena: ymmärretään, ettei uusintava työ ole rajaton resurssi vaan jotakin, joka voi myös ehtyä (Folbre 2021).

Muistityö

Uusintava työ ei koske vain materiaalisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämistä, vaan se sisältää myös kollektiivisen muistin sekä elämälle ja poliittisille kamppailuille merkitystä antavien kulttuuristen symbolien uusintamisen (Federici 2019, 5). Tällainen muistityö kutoutui monin tavoin osaksi tutkimiamme yhteisöjä. Historian jatkumoa solmittiin osaksi materiaalista todellisuutta ja elämistä talojen kunnostuksen ja ylläpidon kautta. Talojen remontointi toimi sekä Oranssissa että Mustarindassa yhteisöä tuottavana ja yhteisön muistia ylläpitävänä työnä. Talojen ylläpitäminen rakensi myös erityistä ajallista sidettä yhteisöön. Esimerkiksi Oranssissa oli opeteltu perinnerakentamisen käytäntöjä, jotta talot voitiin entisöidä niiden historiaa kunnioittaen ja näin siirtää eteenpäin tuleville sukupolville. Ajan ja energian sijoittaminen rakennuksiin muuttui pitkäkestoisuudeksi ja pysyväksi suhteeksi paikkaan sekä hyviksi teoiksi tuleville asukkaille: ”Jos mä nyt teen tän asian hyvin, niin se ois jollekin muullekin, joka joskus tulee tänne, vielä hyvä ja näyttäis kivalta.” Olennainen osa muistityötä oli myös yhteisön eetoksen ja historian kertominen ja eteenpäin välittäminen uusille asukkaille. Oranssin asukkaat kokivat tärkeäksi ”muistuttaa, mikä historia näissä taloissa on, ja millaiselle historian jatkumolle mun asuminen asettuu tai mitä mä tuen, kun mä asun täällä”. Tarinoita kertomalla tuotettiin yhteisön identiteettiä ja säilytettiin arkipäivän utopiaa kannattelevaa ideaa. Kuten eräs pitkään Oranssilla asunut asukas toteaa:

Sitä kantaa jotain semmoista pidemmän ajan tietoa ja jakaa sitä eteenpäin. Sillä tavalla mä hahmotan sen oranssilaisen identiteetin. Oranssi on luonteeltaan jotain semmoista, mitä me kannetaan eteenpäin tuleville nuorille ja seuraaville sukupolville, ei itsellemme.

Myös Mustarindan kerronnassa on jatkuvasti läsnä ajallisuus ja pyrkimys pitkäjänteiseen, tulevaisuutta rakentavaan työhön. Yhteisön ytimessä olevaa ekologista jälleenrakennusta voi itsessään pitää muistityön muotona, sillä sen tarkoituksena on siirtää elinkelpoinen maapallo seuraaville sukupolville. Näin ollen muistityön voi lukea utooppiseksi eleeksi, joka on välttämätön osa tulevaisuuden tekemistä.

Oranssin tavoin Mustarindassakaan muistityö ei jäsentynyt yksilökeskeiselle ajallisuuden ajatukselle eli toisin sanoen sille, että tiettyjen henkilöiden tulisi sitoutua yhteisöön vuosikymmeniksi tai loppuiksi. Sen sijaan pyrkimys pitkäjänteisyyteen näkyi toiveena, että yhteisö itsessään voisi säilyä ja muuttua ajassa. Tällöin tärkeäksi uusintavan työn muodoksi nousi oppiminen, tiedon siirtäminen sekä tilan ja vapauden antaminen. Tiettyjä arkipäivän utopiaan liittyviä perusajatuksia, kuten talkoohenkisyyttä, haluttiin pitää yllä mutta ei pakottamalla vaan ”antamalla tilaa muille, että ne vois kokee olevansa vastuussa”. Samalla hyväksyttiin se, että yhteisö voi muuttua ajassa jäsenten vaihtuessa ja tuodessa ”ihan uudenlaista osaamista ja tietämystä”, joka ”vastaa joihinkin semmisiin kysymyksiin, mitä on yhteiskunnassa”. Jotta yhteisö voi säilyä, sen täytyy pystyä uudistumaan ja olemaan oppiva yhteisö.

Sekä Oranssissa että etenkin Mustarindassa koettiin yhteisön ylläpitämisen kaikkine siihen liittyvine töineen olevan toisinaan niin kuormittavaa, että se uhkasi toiminnan jatkuvuutta. Ekologiseen elämäntapaan perustuvan Mustarindan kokeileva elämänmuoto ja sen edellyttämä uusintava työ nähtiin ajoittain niin raskaana, että yhteisön jäsenten pelättiin palavan loppuun. Jotta yhteisö voisi säilyä elinvoimaisena, pidettiin tärkeänä sen rakenteen joustavuutta ja mahdollisuutta muotoutua vastaamaan kulloinkin saatavilla oleviin uusintavan työn resursseihin:

Mä luulen, et jos sitä sit ei jaksata tai tulee semmoinen, että voimat alkaa uupua, niin ei tarvi myöskään ajatella, et se täytyy lopettaa, vaan sitten sitä effortin määrää tai tasoa voi laskea sopivasti. Nyt me tehdään

niin valtavan paljon joka rintamalla, et kyllähän se voi uinua jossain vaiheessa 10 vuotta niin, että siellä vaan lampaat laiduntaa ja hengittelään ja juodaan teetä. Et voihan semmonenkin vaihe olla, ja sit siitä voi lähteä taas uusien ihmisten toimesta joku uus dynaamisempi vaihe.

Yhteisön jäsenten jaksamisesta huolehtiminen voidaan hahmottaa uusintavan työn edellytysten turvaamisena sekä sellaisena muistityön muotona, joka suuntautuu yhteisön ja sen kulttuurin ja ideologian uusintamiseen (vrt. Rai ym. 2014; Hoskyns ja Rai 2007). Muistityön avulla pyritään säilyttämään arkipäivän utopioille ominainen lupaus paremmasta maailmasta ja vaalimaan mahdollisuutta sitoutua tähän lupaukseen. Mustarinda, jonka rahoituspohja on vaihteleva ja epävarma, joutuu elämään prekaarin maailman ehdoilla, jolloin yhteisön pitkäjänteinen rakentaminen on samanaikaisesti sekä vaikeaa että välttämätöntä. On ennakoitava, valmistauduttava ja varauduttava erilaisiin skenaarioihin. Siksi vaihtoehtona ei ole ”jäää lepäämään laakereille”. Samalla ”uuden kokeilu ja etsiminen” on oleellinen osa Mustarindan ideaa. Avaamme seuraavaksi, mitä kaikkea tällainen tulevaisuuteen suuntaava kokeilutyö merkitsee.

Kokeilutyö

Kokeilutyö voidaan hahmottaa erityisenä jälkifossiilisen työn muotona, joka tuli esiin etenkin Mustarindassa. Alusta asti ryhmittymässä toimineen haastateltavan mukaan erilaiset kokeilut liittyivät ”koko Mustarindan kaareen ja sen olemukseen”. Kokeilutyön ytimessä oli jatkuva käytännön ja teorian välinen vuoropuhelu: teoreettisia ajatuksia pyrittiin laittamaan käytäntöön ja ”elämään läpi” arjessa ja näin käytännön kautta pyrittiin oppimaan uutta teoreettisesti. Mustarindassa ”kokeiltiin elää tulevaisuudessa”, toisin sanoen elää elämää, jonka tulisi olla valtavirtaa tulevaisuudessa. Kokeilut olivat ikään kuin hapuiluja pimeässä (vrt. Eskelinen 2021): ”Pitää kokeilla ja koittaa elää ja jollain tavalla koittaa sisäistä sitä. Et sitä ei voi etukäteen suunnitella jotain valmista mallia ja sit ajatella, et se toimis.” Uusi syntyi kokeilun kautta. Kokeilutyö merkitsi jatkuvaa ”hereillä oloa” ja ”epäilyä”. Ajattelutyö ja ruumiillinen työ limittyivät ja kietoutuivat saumattomasti toisiinsa kokeilutyössä. Eräs haastateltava kuvaa

tätä soppavertauskuvan avulla: Talossa oli keitettävä soppaa ihan konkreettisesti, jotta väki pysyi hengissä, mutta samalla oli myös keitettävä ajatuksellista soppaa eli pohdittava, miten käytäntöä ja teoriaa voisi yhdistää. Tämä kokeilu ja sen kokemuksellisuus näyttäytyivät monille elimellisenä osana Mustarindan utooppista käytäntöä. Yksi haastateltava toteaa: ”Mä en oikein usko, että kauheen vaikuttavaa muutosta voi tapahtua ilman omaa kokemuksellista väylää.”

Ei siis riitä, että seinät pysyvät pystyssä, talo lämpenee ja sähköauto kulkee pakkasellakin, vaan samalla on jatkuvasti pohdittava sitä, miten kaiken voisi tehdä ekologisemmin: kuinka paljon eri asiat vievät energiaa, milloin on parasta tehdä jotakin ja onko muuta tapaa tehdä? Eräs alusta asti Mustarindan toiminnassa mukana ollut haastateltava kuvaa tätä pohdintaa: ”Me on kokeiltu erilaisia suuntia ja teknisesti ja materiaalisesti erilaisia asioita mutta myös ajatuksellisesti ja toiminnallisesti, että mikä toiminta ja asia ois sellasta, mitä kannattaa tehdä tai haluaa tehdä”. Haastateltavia turhautti, etteivät poliittiset päättäjät tuntuneet lainkaan käsittävän sitä, miten paljon ekologinen elämänmuoto vaatii:

Se on valtava urakka ja työ sillon, kun tehdään kaikki nimenomaan kokeellisesti ja ekologisemmin kuin juuri missään. Et meillä ei oo edes esikuvia, mistä me voitais ammentaa tietoo, jos joku juttu vaikka onkin haastava, et me joudutaan itse keksiin ne ratkasut. Että ei täs välttämättä oo semmonen olo, että yhteiskunta olis sillä lailla viel käsittäny sitä, että mitä tommonen jälkifossiilinen aika ja sen vaativa työ ikään kuin on.

Jälkifossiilisen elämäntavan haastavuus näkyi kaikessa toiminnassa: se näkyi aiemmin mainittuna ruumiillisena työnä ”saatanallisine järjestelysaagoineen” mutta myös jatkuvina kokeiluina, yrityksen ja erehdyksen kautta oppimisena. Kun arkipäivän utopiassa tavoite on elää arkea toisin, joutuu pohtimaan kaikkea tekemistä sekä etsimään uusia vaihtoehtoja ja tapoja tehdä. Mustarindassa pohdittiin lakkaamatta sitä, ”miten vois tehdä jotenkin niin, et se ois kestävä”. Valmiiden ratkaisujen puuttuessa asioita joutui myös kokeilemaan usein monia kertoja. ”Räpiköiminen” nousikin esiin vertauskuvana sille, miten Mustarindassa hapuultiin kokeilun kautta eteenpäin ja reagoitiin yllättäviin tilanteisiin, joita ei voinut ennakoita. Myös rahallisten resurssien

vähäisyys pakotti usein kokeilemaan ja löytämään uudenlaisia ratkaisuja ja työskentelytapoja.

Kokeilutyö näyttäytyi haastattelupuheessa kokonaisvaltaisena. Pyrkimys tehdä toisin ohjasi kaikkea toimintaa. Konkreettinen esimerkki arkisesta kokeilutyöstä olivat syvät kulhot. Yksi haastateltava kertoo, kuinka hän viimeksi Mustarindassa ollessaan ajatteli, että kaikista syvistä kulhoista tulisi hankkiutua eroon, sillä ne vievät paljon tilaa astianpesukoneessa, jota joutuu siksi pyörittämään useita kertoja päivässä. Siirtymällä vähemmän tilaa vieviin astioihin voisi säästää energiaa ja vettä. Ekologinen kestävyys oli alati arjessa läsnä olevaa ja tehtävää työtä.

Uusintavan työn varaan rakentuva elämä arkipäivän utopiana

Olemme tarkastelleet tässä katsausartikkelissa arkipäivän utopioita uusintavan työn näkökulmasta. Olemme ehdottaneet, että utopiat edellyttävät ruumiillista työtä, vuorovaikutustyötä, muistityötä ja kokeilutyötä, jotka rakentavat ja ylläpitävät fyysisistä ympäristöä, sosiaalisia suhteita, historiallista muistia ja kulttuurista identiteettiä, arvoja ja ideologioita. Tässä uusintavassa työssä toistuvat monet feministisen tutkimuksen uusintavalle työlle määrittelemät piirteet: työ on jatkuvaa, arjen lomassa tehtävää, toisista ja yhteisöstä huolehtivaa, hyvinvointia tuottavaa ja elämää ylläpitävää. Olemme havainnollistaneet, miten ruumiillinen työ voi sisältää hoivan elementtejä ja miten vuorovaikutustyö voi paitsi kuormittaa, myös toimia hedelmällisenä inhimillisen yhteiselämän ja sen ristiriitojen ratkaisemisen harjoittelemisen paikkana. Uusintavan työn aiemmissa analyysissä katveeseen jäänyt kokeilutyö puolestaan nostaa esiin uusintavan työn merkityksen ja uudelleenjärjestämisen tarpeen ekokriisin aikakaudella, kun taas muistityö alleviivaa sosiaalisen uusintamisen ajallisuutta ja historiallisesti rakentuneiden kulttuuristen symbolien, arvojen ja käytäntöjen merkitystä tulevaisuuteen suuntautumisessa. Uusintavan työn määrä ja merkitys tutkimissamme yhteisöissä kuvastaa hyvin niiden luonnetta utopioina: ne eivät ole vain teoreettisia malleja paremmalle maailmalle jossain tulevaisuudessa vaan käytännön tekoja ja toimintaa, joilla asetetaan kyseenalaiseksi nykyisiä elämänmuotoja ja tarjotaan niille konkreettisia

vaihtoehtoja tässä ja nyt (ks. Eskelinen ym. 2020; Levitas 2013).

Feministisissä uusintavan työn analyysissä on tuotu usein esiin uusintavan työn näkymättömyys ja aliarvostus yhteiskunnassa. Arkipäivän utopioissa uusintava työ ei kuitenkaan ole näkymätöntä ja aliarvostettua – päinvastoin: se on jatkuvasti läsnä ja sen merkitys ja arvo tunnustetaan. Vaikka uusintava työ oli arkipäivän utopioissa tärkeää, se asettui kuitenkin tuottavaksi määritellyn ja rahallistetun työn ja talouden ulkopuolelle tai reunamille, minkä vuoksi se voi olla yhteiskunnan silmissä näkymätöntä ja aliarvostettua. Uusintava työ ei myöskään näyttäytyntyt tutkimissamme yhteisöissä leimallisesti tai räikeästi sukupuolitettuna työnä, joskin aihe vaatii vielä tarkempaa tarkastelua jatkossa. Sekä Mustarindassa että Oranssissa eläminen vaati osallistumista uusintavaan työhön, ja molemmissa yhteisöissä oli pyritty myös rikkomaan perinteistä sukupuolen mukaista työnjakoa. Koska uusintavaa työtä ei pidetty rajattomana tai tekijälleen ilmaisena, sen edellytyksistä ja tarjoajista pyrittiin pitämään huolta etenkin vuorovaikutus- ja muistityön avulla.

Tutkimiemme arkipäivän utopioiden voi tulkita prefiguroivan yhteiskuntamuotoa, jossa tuottavan ja uusintavan työn kategorioita ja niiden välisiä suhteita voi kuvitella ja järjestää uudelleen. Arkipäivän utopioiden merkitys yhteiskunnalliselle muutokselle kumpuaakin pitkälti juuri niiden kyvystä sekä horjuttaa olemassa olevia ajattelun ja toiminnan rakenteita että avata tilaa toisenlaisille tavoille järjestää inhimillistä elämää. Tämä havainnollistaa utopioiden erityistä luonnetta teorian ja käytännön välitilana ja solmukohtana.

Viitteet

1) Aineistonkeruu on toteutettu osana POLIMA-hanketta, jota rahoittaa Suomen Akatemia (pääötönumero 331067). Aineistonkeruuseen on osallistunut myös hankkeen erikoistutkija Pilvi Porkola.

Lähteet

- Bakker, Isabella. 2007. Social reproduction and the constitution of a gendered political economy. *New Political Economy*, 12:4, 541–556.
<https://doi.org/10.1080/13563460701661561>
- Bhattacharya, Tithi (toim.). 2017. *Social reproduction theory: Remapping class, centering oppression*. Lontoo: Pluto Press.
- Cooper, Davina. 2013. *Everyday utopias: The conceptual life of promising spaces*. Durham: Duke University Press.
- Elomäki Anna, Hoppania, Hanna-Kaisa ja Ylöstalo, Hanna. 2021. Koronakriisistä hoivaavaan talouteen. *Politiikasta*, 3.3.2021.
<https://politiikasta.fi/koronakriisista-hoivaavaan-talouteen/> [Luettu 30.3.2022]
- Eskelinen, Teppo. 2021. Utopioiden paluu ja metodologiset haasteet. *RUUKKU*, 29.11.2021. <http://ruukku-journal.fi/en/viewpoints/-/blogs/utopioiden-paluu-ja-metodologiset-haasteet> [Luettu 30.3.2022]
- Eskelinen, Teppo, Lakkala, Keijo ja Laakso, Maria. 2020. Introduction: Utopias and the revival of imagination. Teoksessa Teppo Eskelinen (toim.), *The revival of political imagination: Utopia as methodology*. Lontoo: Zed Books, 3–19.
- Federici, Silvia. 2012. *Revolution at point zero: Housework, reproduction, and feminist struggle*. Oakland: PM Press.
- Federici, Silvia. 2019. *Re-enchanting the world. Feminism and the politics of the commons*. Oakland: PM Press.
- Ferguson, Susan. 2020. *Women and work: Feminism, labour and social reproduction*. Lontoo: Pluto Press.
- Folbre, Nancy. 2002. *The invisible heart. Economics and family values*. New York: The New Press.
- Folbre, Nancy. 2021. *The rise and decline of patriarchal systems: An intersectional political economy*. Lontoo: Verso.
- Fraser, Nancy. 2014. Behind Marx's hidden abode: For an expanded conception of capitalism. *New Left Review*, 86, 55–72.
- Fraser, Nancy. 2016. Contradictions between capital and care. *New Left Review*, 100, 99–117. <https://newleftreview.org/issues/ii100/articles/nancy-fraser-contradictions-of-capital-and-care> [Luettu 30.3.2022]

- Fraser, Nancy ja Jaeggi, Rahel. 2018. *Capitalism: A conversation in critical theory*. Cambridge: Polity.
- Giménez, Martha E. 2018. *Marx, women and capitalist social reproduction*. Leiden: Brill.
- Hoskyns, Catherine ja Rai, Shirin M. 2007. Recasting the global political economy: Counting women's unpaid work. *New Political Economy*, 12:3, 297–317. <https://doi.org/10.1080/13563460701485268>
- Levitas, Ruth. 2013. *Utopia as method: The imaginary reconstitution of society*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Lorde, Audre. 2018. *The master's tools will never dismantle the master's house*. Lontoo: Penguin Classics.
- Mustarinda. 2021. Info. <https://www.mustarinda.fi/info> [Luettu 10.12.2021]
- Oranssi. 2021. <https://oranssi.net/> [Luettu 10.12.2021]
- Puumala, Eeva ja Maïche, Karim. 2021. 'Whether you like it or not, this is the future!': everyday negotiations of the community's boundary in urban space. *Citizenship Studies*, 25:6, 808–824. <https://doi.org/10.1080/13621025.2021.1968718>
- Rai, Shirin M., Hoskyns, Catherine ja Thomas, Dania. 2014. Depletion: The cost of social reproduction. *International Feminist Journal of Politics*, 16:1, 86–105. <https://doi.org/10.1080/14616742.2013.789641>
- Sargisson, Lucy. 1996. *Contemporary feminist utopianism*. Lontoo: Routledge.
- Tronto, Joan. 1993. *Moral boundaries: A political argument for an ethic of care*. Lontoo: Routledge.
- Tuomaala-Özdemir, Salome. 2021. Naapuriapu – ovenavauksia osallisuuden kerroksiin. Teoksessa Eeva Puumala, Karim Maïche ja Salome Tuomaala-Özdemir (toim.), *Naapurusto – tarinoita moniäänisestä lähiöstä*. Helsinki: Into, 118–135.

Haastattelut

- Parihaastattelu, Mustarinda, tammikuu 2021.
- Yksilöhaastattelu, Mustarinda, tammikuu 2021.
- Parihaastattelu, Mustarinda, kesäkuu 2021.

Yksilöhaastattelu, Mustarinda, kesäkuu 2021.

Parihaastattelu, Mustarinda, joulukuu 2021.

Ryhmähaastattelu, Oranssi, toukokuu 2021.

Yksilöhaastattelu, Oranssi, kesäkuu 2021.

Parihaastattelu, Oranssi, syyskuu 2021.

Parihaastattelu, Oranssi, syyskuu 2021.

Parihaastattelu, Oranssi, syyskuu 2021.